

XVIII. LEVÉL.

Költ Komáromban, Sz. Iván Havának
2. Napján.

A Felebarátnak folytatása.

Hogy fok jámbor sínlődik, sír; és fok jó
szív romlást vall;
Hogy fok öregségre rendeltt, ifjantan éhel
meg-hal;
Hogy fok Atya főhajt, zokog, mivel veréj-
tékinek
Olly bére nints, mellyt jól laktig adhatna
gyermekinek;
A' Természet é az oka? Nem ad é az eleget?
Tsalárd, kevély, 's fősvény szíved teszi e'
szegényeket.
Óh kemény szív! mind ezeket állana hatal-
modban
Segélni; szabadítani de nints akarátodban.
Filét régen sínlődik már a' sebekbe borúlva;
De tsak egygy *Samaritánus* sints feléje
fordúlva;
Ártatlan szenved szegényke, 's meg-gyógyúlt
vólna régen,
Ha hideg nem lettél vólna e' izomorú in-
fégen.

M. Gyűj. IV. N.

S

Igy

Így ítéi a' Felebarát. Nem tsak, ha-
 nem munkába
 Vefzi; okofan adakoz; 's örvend azon ma-
 gába,
 Hogy Javával nevelheti számát az örülőknek,
 Számát pedig gyengítheti a' szükfégben lé-
 vőknek;
 Söt hogy ha már a' föld alá tették is tetemeit,
 Még akkor is fok szegénynek háritja szük-
 fégeit.
 A' Tudományokon fegít; mert ezeknek vé-
 delme,
 Az Igazfág' 's a' Virtusnak egyszer'smind
 fegedelme;
 'S a' Setétfégnek magzatja a' Babonafág ellen,
 Melly, azt, 's az Istent gyalázza, ótal-
 mazza szüntelen.
 A' kit lát, hogy a' természet néki adott jobb
 elmét,
 Mint szerentsét; rá függeszti arra egész fi-
 gyelmét;
 Neveltetésére annak vígyáz hív szemefséggel,
 Ajándékkal, okofsággal, példával, fegít-
 féggel,
 Míg szerentsétlen forfából ötet ki nem veheti,
 'S bölts, hív, okos, nemes szívü oszlop-
 pá emelheti.
 Mit is lehet nemesb hafznot hajtani a' Hazának,
 Mint egymás véréből lett Fit, tenni an-
 nak Atyjának.

E'

E' nevelte, tanította; lételt az Atyjától vett;
E' fiúnak vallyon ugyan több hasznot mel-
lyike tett?

Eszkendőnként osztogat-ki bizonyos pénz
fummákat;

Miért? — Hogy tán vendégelje rajtok a'
boriszákat?

Vagy tán borostyán koszorút vásárl azzal fe-
jére?

Óh nem! hanem házat épít az özvegyek
részére;

Sok árváknak lefz' Istenek; 's tartja szeren-
tségének,

Hogy ha azok lafsan lafsan általa hív ke-
zének,

E' világban, 's a' Hazában úgy előre mehetnek,
Hogy azokban hív és hasznos szolgálatot
tehetnek.

Óh! úgy mond, az a' mag legyen jutalmom
jövendőre,

Ha meg-halok, nem kaphatok jobb ne-
vem terjesztőre.

Valamiképp' az uzforás az esztendő fogy-
tával,

Számlálgatja mennyit hozott pénze uzfo-
rájával:

Úgy szintén a' Felebarát, ha az estve meg-
szállja,

Jótétét, mint uzforáját Jófzágának számlá-
lálja.

A' ki-szórtt pénzt, a' hívfágos rang végett,
tsak neveti.

Mellyen *Marull* egy tele ház korheleit
élteti;

Kik magával, 's tsödörivel azon hajóban
ülnek,

A' túnyafág' 's bújafágban, mind egy hún-
ron pendülnek.

Nem így él a' Felebarát a' pénzbeli költséggel;

A' kik szükfégben finlödnek, vagy küsz-
ködnek inféggel,

Természeti szeretettel, 's bóldog tisztjével teli

Nemes szíve, bóldogb forsra azokat fel-
emeli.

Tsak egy Ország híjja vagyon Fejedelem-
fégenek;

Jer óh Föld! adjad alája magadat tör-
vényjének!

Böltsefsége *Antóniust* valóba felül múlja,

Országglása mind *Trájánust*, mind *Au-
gustust* meg-dúlja.

Nem tartja ez, hogy a' népek vagynak tsak
ő érette,

Hanem inkább hogy másokért az Úr őt
teremtette;

'S Urához hasonlító lenni kíván, mert annak
képe;

Szeretettel éri ezt el, 's arra ez általlépe.

Szívét töled meg nem vonja, bár háládat-
lan lenni

Kezdj;

Kezdj; próbáld légy ellenfele, nem fogsz
mellzire menni.

Gyűlölséged', üldözésed' Jótétével meg-dúlja;
És ha bosszúd' rá öntöd is, nemes szív-
vel bosszúlja.

De hol vagyon hát gyümöltse fok ada-
kozásának?

Olly hamar óh! ne kételkedj hasznáról
Jóságának.

Tudod hogy a' Föld-mívelő földet szánt leg-
elsőben,

Maggal osztán úgy veti-bé azt az őszi időben;
De gyümöltset még nem látja; főt látja meg-
fenyvedni,

El-szórtt veteményjét, 's hóval vastagon
bé-fedetni;

De nem es azért kétfébe, mert ha 'a' ta-
vaszra ér,

Gazdag sarja magvának bőv nyári aratást
ígér.

A' rothadt mag ki-tsírázik, osztán szép zöld
füvé vál,

Szarba ered, ki-virágzik, eggy' szemről
kelvén fok szál,

Fejet hány, és kalászt ereszt, meg-érik, 's
fokszor vehedd

Eggy magnak olly hasznát, mellyel eggy
nap el-verhedd ehed'.

Így a' Jótétel gyümöltsel őt mindjárt nem kí-
nálja;

S 3

Eggy

Eggy árvátska szerentséjét most elfőbb
tsak fundálja.

Ez nem elég; mert ha egyyet bóldog fors-
ba helyhete,

Nem íratják é fok ezrek bal forfokat mel-
lette?

De várj tsak! ez a' kis árva majd ember-
korra válhat,

Kinek esze, mesterfége, 's java másnak
szolgálhat;

Szolgál is, hafznál és segít, 's vígyáz más-
nak javara;

És mint öt, ő is málokat emel a' fors'
jobbára.

Sok Háznak jó szerentséje, így nő gyakor
egyéből;

'S egész Tér' forfa egyy háznak bóldog sze-
rentségéből.

Az elfő kéz így nyitja-fel útját a' szerentsének,
'S hólta után él a' világ hafználval gyü-
möltsének.

Ha az ember, az embernek őrző An-
gyala lenne,

Soha fenki olly fok kínos óhajt nem erefz-
tene.

Ha Felebaráti szívvvel kellene mindent tennünk,
Az irígyfég, a' gyűlölfég, nem uralkodna
bennünk.

Eggy test, egyy polgári vagyunk ugyan azon
Világnak,

Hol

Hol egygy kéznek mosni kéne kezét a' má-
fikának :

De érzéketlenek lévén, el-tépjük e' kötelet,
'S szerentsénket építgetjük a' más romlá-
sa felett.

Így lön ma az egygy ember a' máfik-
nak farkasa,

A' helyett hogy azt barátként szelídfég-
gel oktássa!

Jer vissza óh arany Idő! hogy minden szem
hadd lássa,

Mi a' Szeretet', Igazság', és Hűség' ország-
lása?

Pápán. Kováts Ingenieur.

Tudósítás.

T. T. Fő Esperest Nagy István Úr,
Rambachnak a' Kristus' szenvedéseiről írtt el-
mélkedéseinek az árrát, hogy a' közönsége-
febb nép is meg-szerezhesse azokat, külö-
nös kegyes indúlatból, 2. R. forintra hatá-
rozta-meg, noha a' Németnek két annyi az
árra. Ez által is meg-esmértéti ez az érd.
T. Atya, melly közönséges ohajtások a' jó szí-
vű Hazafjaknak, mind az igaz Keresztyén-
ség' ki-terjedése, mind pedig az is, hogy
minél többekkel lehetne az olvasást meg-íz-
letni. A' T. T. Eggy-Ház Tanítok leg-
többet tehetnének e' részben is. Találtatik

ez a' munka nagyobb 8-ad formában két kötetben Pozsonyban, Pesten, Komáromban, Weber Úrnál; Veszprémben N. Fejér János Kalmár Úrnál; Pápán Welfz Mihály Úrnál; Szombathelyen Simonyi Mihály Kalmár Úrnál; Közegen Kajpl Kalmár Úrnál, és magánál a' T. T. Fordító Urnál Sz. Lörintzen.

A' Találós Meseben volt a' tojásoknak száma 5. és 7.; a' Rejtett Szó *Szalma*, mellyből ki-telik *alma* gyümölts, 's a' Déák szó *Alma*.

Találós Mese.

Naptól vettem eredetem',
 Hasznaimat nem hirdetem;
 Éjjel nappal szolgállok.
 Nálam nélkül ki élhetne?
 A' gyomor sem emészthetne;
 Ezer képpen használok.

* * *

Abban van leg-nagyobb ékem.
 Vólt ideje hogy énnékem
 Áldozatot mutattak.
 Veszta Szüzek szenteltettek,
 Rám nagy gondot viseltettek,
 Istenekként tartattak.

Most

* * *

Most meg épen el-hagyatom,
 Semmi betségben nem tartatom,
 Egészén meg-vettettem,
 Hogyha néha bosszút állok,
 Dúlva mindent fel-prédálok.
 Fájdalmamban tse'kedtem,
 Nem volt Veszta mellettem.
 Pozsoni Szemináriumból.

Rejtett Szó.

Kettő egyenesen lelke a' hintónak
 Fordítsd-meg; 's szállást ad lúdnak vagy
 disznónak.
 Martosról. Édes Gergely.

A' kis gyermekeket nem kell rögöttal tartani. —

Sok Szüléknek, még a' tehetősebbek között is, igen rút, sőt veszedelmes szokások az, hogy a' magok kis gyermekeiknek, míg fogaik nintsenek, vagy magok rágnak, vagy másokkal rágatnak holmi étkeket, melyekkel azokat táplálják. Azon kívül, hogy minden jó-ízlésű nézőnek méltán tsömört okoz ez a' dísztelen szokás, mikor látja az ártatlan kisedet miképen eszi a' főzgalónak, vagy más tsíntalan dajkának nyálát, és mi-

képpen eszi azt az ételt, mellynek már legjobb nedvességét a' szolgáló le-nyelte; ezen kívül mondom igen veszedelmes, és fok tetszemőre nézve halálos lehet ez a' rút szokás. Tudni való dolog, hogy egyik ember a' másikkal a' maga betegségét semmi által sem közölheti könnyebben, mint a' nyál által. Melly könnyen meg-eshetik tenát, hogy ha a' dajka vagy szolgáló, vagy száraz betegfégre, vagy hektikára, vagy más nyavalyára hajlandó, a' maga nyála által közli a' betegséget a' kis gyermekkel is, a' kit rágott étellel táplál, és ez az ártatlan léfzen ennek a' külömben is igen díztelen szokásnak áldozatja. Nem régiben egy hektikás ember halt-meg Erdélyben, a' ki a' madaraknak házában való tartásokban gyönyörködven, azokat úgy magához édesgette, hogy többnyire a' maga szájából étette és itatta. A' mellyből a' lett, hogy a' madarak az ő szájából éven és íván, a' nyál által mindnyájan el-kapták a' hektikát vagy a' száraz betegséget, és két hét múlva gazdájok után meg is döglöttek. Ugyan ezen okból jól gondolta azt már ma a' tsínosabb Világ, hogy mikor hatan heten esznek együtt, ki ki a' maga tányérjára szed, nem pedig a' közönféges tálból eszik; mert mikor hat hét ember kalánóz egy tálból, mindenik egy egy kitsinyt mindenkor vissza visz a' tálba a' maga nyálából.

Ma

Magyar Országnak nevezetesebb Borai.

Nints a' földnek színén egy plánta is, mellynek olly fok hasznát 's méltóságát tapasztalhatták volna a' Természet-vizsgáló böltsek, mint a' szőlő-tőnek: azért is igaz jussal meg-érdemli, hogy a' Plánták' Királyjoknak neveztesék. Majd minden-féle Írók fok virtufokat tulajdonítanak a' szőlő-tőnek. A' bor meg-vidámítja a' szívet, azt mondja Dávid. Homérus azt írja, hogy az Istenek azért teremtették a' bort, hogy legyen ez hathatós eszközzök nékik a' szomorú gondolatoknak el-üzésekre. Horátzius Poëta azt tanítja, hogy a' bor az ember' elméjében mofolygó vidámságot, tudományt, böltsefséget, mély elmélkedést, és jó tanátsot szerez. Plínius azt mondja, hogy a' bor leg-jobb orvofságok az Öregeknek; mert az ő egészfégeket erőlti, 's azt tselekeszi benne, a' mit a' tej a' tsetsemőkben: elevenebbé teszi őket, és néminémüképpen meg-ifjítja. Azt olvassuk a' Históriákban ama két nagy Böltsekről, Nefztorról és Kátóról, hogy minekelötte valamely főben járó dologról tanátskoztak volna; elébb egy kevés jó borral a' magok elméjeket fel-ébredztették, 's elevenebbé tették. Ki nem tudja Éfopusnál, ama nagy sóhajást: *O! suavis anima*

ma

ma! qualem te dicam olim fuisse, tales cum sint reliquiae. — Nagy részént a' természet vizsgálók dicsérik a' bort, mint közönséges orvolságot, 's azt mondják: hogy a' bor leg-jobb erősítője az embernek, tiszta vért tsinál, segíti az emésztést, meg-tisztítja az agy-velőt, meg-újítja az éjtszakázások által el-lankadott tagokat, meg-világosítja az értelmet, meg-vidámítja a' szívet, fenn-tartja a' természeti melegséget, ízlést ad az ételhez, meg-nyitja a' bé-dugulásokat, a' vérnek savós részeit ki-hajtja: eggy szóval az életnek balzsamja. A' böltz *Plüche* azt mondja róla, hogy mivel a' bor a' jó kedvnek kút-feje; úgy szintén a' barátkozásnak 's ember szeretésnek is, mellyben az ő híjját semmi ki nem pótolhatja. Ez ad az ábrázatnak vidám frifseféget, le-tsendesíti a' meg-indult szívnek mozgásait, 's lafsanként az egymást-gyülölöket barátsággra beszéli. Örülnek azon, hogy egymást minden megháborodás nélkül ki-nyíltt szívvel nézhetik; a' harag nem ül ki többek szemeikből, és a' barátság foglalja-el a' gyülölség helyét. Így ítélnék mind a' Régiek, mind az újabbak a' borról; mikor azt valaki mértekletelen vészti: mert a' felettébb valo semmi-ben sem jó. — A' mi pedig különösen a' Magyar Országai borokat illeti; azok egész Európában olly nagy betsületre 's kedves-
ség-

fégre kaptak, hogy azokat hosszasan dítsérni haszontalan lenne. Nem régiben az Anglus Doctorok ki-adott munkájikban igen nagy dítséreteket adtak a' Felső Magyar Országi boroknak, 's azt írják a' többek között, hogy azokkal, mindenféle betegségeknek ha meg nem lehet is egészen gyógyítani, legalább haszonnal lehet enyhíteni. K. U. Sz. után a' III-dik Században még Magyar Országban semmi bor nem termett. Ebben a' Században Próbus Tsászár, a' ki Sirmiai Fi vólt, leg-elsőször oda vitetett Felernóból szőlő-vevőket: Magyar Országba pedig ama Hazánkat minden módon boldogító kedves emlékezetű Királyunk Mátyás hozattatta-bé a' leg-nemesebb szőlő-vevőket. Tsak hamar az egész Országban bé-ültetettek szőlőkkel a' melegebb hegyek, 's már Oláh Miklós a' maga idejében illy renddel dítséri az itt termett borokat. Először dítséri fő-képpen a' *Sirmiai bort*, azután a' *Somogyit*, *Baranyait*, *Posonit*, *Sopronit*, *Egrit*, *Borsodit*, *Aba-újvárit*, és *Szala Vármegyeyit*. Ma leg-híresebbek a' Tokaji borok, 's ezen a' néven járnak a' Hegy-alljai borok, mellyek a' Tokajinál nem alább valók. Közönségesen ezek Tokaji boroknak neveztettek Rákótzai Fejedelem' idejében, a' kinek pintzéji Tokajban vóltak, mellyekbe a' Hegy-alljáról a' tized bé-gyűjtetett. A'

Rá-

Rákótzai Fejedelem' asztalánál Tokaji bornak neveztetett, a' mi a' Tokaji pintzéből hoztatott:

A leg-híresebb bor termő hegyek Magyar Országban Vármegyék szerént így következnek: a' Duna'nak nap-keleti részein.

1. Pofon Vármegyében, *Biberspurg, Modor, Obernusdorf, Plamenau, Bazing, Pofon, Rátzdorf, Schenkwitz, Szuhá, Szent-györgy*, a' hol jó-féle aszú-szőlő bor is készítettik: de a' Földes-Urafág, igen böltsen is, tiltja az aszú-szőlő bornak tsinálását, mert az által a' közönséges bor fokkal alább valóvá tétettetik; *Thirling*, a' hol jó asztali bor terem.
2. Nyitra Vármegyében, *Csejte, Vág-Ujhely, Roskov, Senta.*
3. Trentsín Vármegyében, *Kisutzha-Ujhely*, mellyel nagyon kereskednek.
4. Bars Vármegyében, *Selkő, Szőlős.*
5. Nagy-Hontban, *Baka-bánya, Frauenmarkt, Neck, Sdg, Sirák*, mellynek bora nagyon hasonlít a' Campániai bo:hoz.
6. Zólyom Vármegyében, *Karpfen*; a' hol noha igen kedves ízű gyümölcsök teremnek, de a' bora még is savanyú.
7. Nógrád Vármegyében, *Vdrallja*, jó egészséges bort terem.

A'

A Dunának nap-nyugoti részein.

1. Moson Vármegyében, *Neufedel* a' Fertő mellett, mellyben lakott III-dik András' özvegye 1301-ben, 's azután Mária Királyné is. Vólt itt a' régi időkben egy gazdag Leveles-tár is; (archivum) de az a' háborús időkben el-égettett.

2. Sopron Vármegyében, *Breitenbrunn, Burbach, Csapring, Kis-márton*, (Eisenstadt) melly 1649-től fogva Királyi-város. 1602-ben és 1776-ban nagy részént el-égett a' város: a' benne lévő ditsőféges Kastélyt építtette Palatínus Eszterházi Pál 1683-ban, mellynek mindenik szegeletén négy nagy torony vagyon. Az elsőben vagyon egy száz hetven-öt mázfas harang, a' másodikban apróbb harangok; a' harmadikban muzsikáló harangok; a' negyedikben pedig egy mesterféges tó, mellyben hajdan pisztrangok is tartattak. Belől a' Kástély olly ditsőféges, hogy akármelly Király el-lakhatna benne. A' nagy ebédlő szobában minden Magyar Orzági Királyok az ő természetű nagyfágokban, az Eszterházi Fami-liának törfokei pedig kisebb formában vagynak elő-adva. Ugyan itt vagynak Ádám és Éva is fejer márványból ki-faragva, mellyek a' nagy múlatfágoknak napján a' belőlök ki-szökő víz által a' nézőknek nagy gyönyörűséget okoznak. Bámúlásra méltó itt a'

a' Kert, a' Cálvária hegye, és a' Kafzárma, mellyben két száz válogatott Granatérofok tartattatnak. A' Hertzegné maga itt lakott, és tsak a' nagy Vigaságok' napjain ment Elzterházára. — *Holling*, mellynek bora a' Tokajhoz nagyon hasonlít; *Kroisbach*, mellynek borát gyakran Soproni bor gyanánt adják-el, bírja ezt Gróf Zitsi. *Mirbisch*, *Sopron*, mellynek bora esmeretes, kivált Siléfiában. Hajdan még nagyobb kereskedést űztek vele, mint a' mai időben. Bél Mátyas hosszan le-írja ezt a' hegyet, és Doktor Komáromi 1720-ban egy Dissertációt nyomtattatott-ki erről Altdorfban. Mikor jó ideje van, meg-terem a' Soproni hegyen negyven ezer akó bor. *Rust*, ez is közel esik a' Fertőhöz; a' bora leg-inkább közelít a' Tokajhoz erejére nézve; *Sz. Margit*.

3. Vas Vármegyében, Dömölk mellett a' *Ság-hegyen*, *Vas-vár*, (Castrum ferreum) melly hajdan erős vár vólt, nem messze a' Rábához; a' bora erős és kedves ízű. *Magyar Keresztes*, és *Német Keresztes*, (Grosdorf) az egész Vas Vármegyében leg-fellyebb betsültetik ennek bora. *Ober-lindau*, *Rohontz*. (Rechnitz) A' közepén van a' Battányi Familiának egy igen pompás Kastélyja, mellyben többek két száz hűz igen szép szobáknál találtatnak.

(A' többi következik)